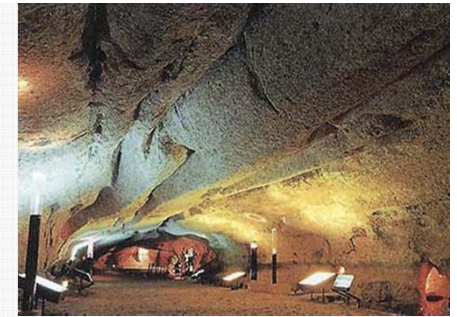

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

Estat actual de l'arqueologia i paleontologia catalana

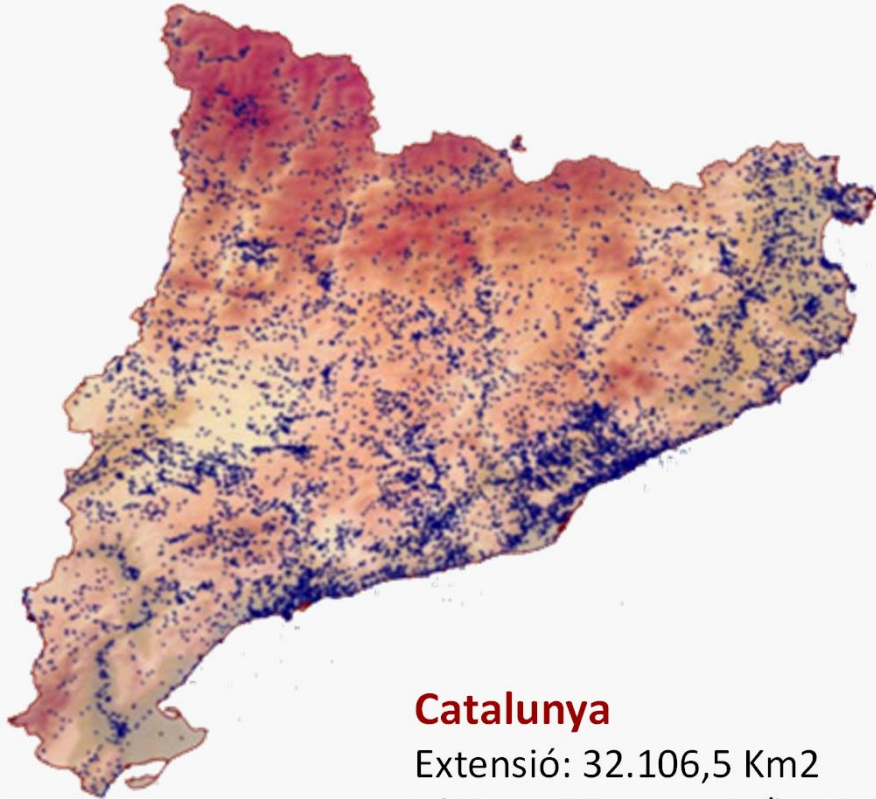
26 de març de 2014

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

Els jaciments arqueològics i paleontològics catalans

- El nostre patrimoni arqueològic i paleontològic està format per **13.226 jaciments**

Catalunya

Extensió: 32.106,5 Km²

Ràtio: 0,4 jaciments/km²

Jaciments en altres territoris similars

Holanda (14.500 jaciments)

Extensió: 41.864 Km²

Ràtio: 0,35 jaciments/km²

www.cultureelerfgoed.nl

Andalusia (14.500 jaciments)

Extensió: 87.268 Km²

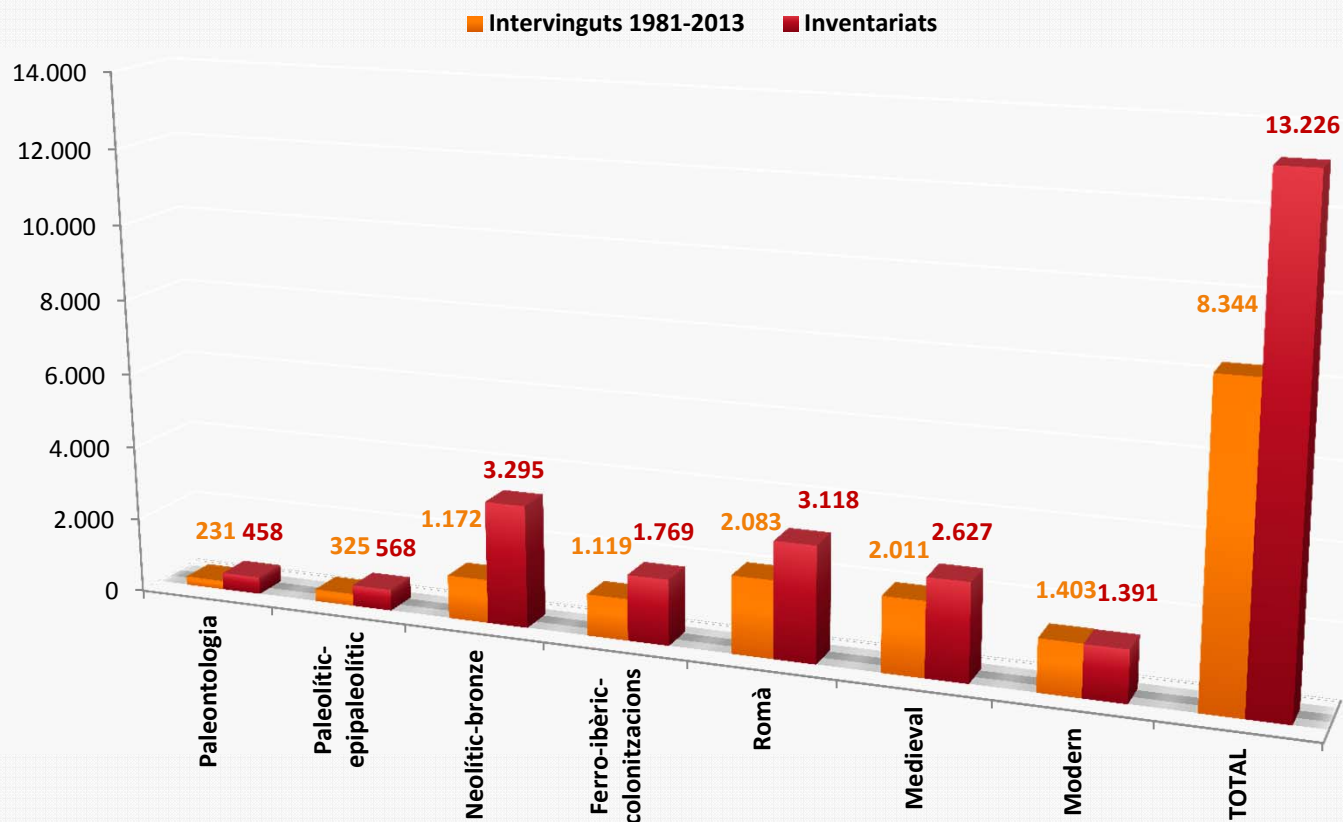
Ràtio: 0,17 jaciments/km²

www.iaph.es/patrimonioinmueble-andalucia

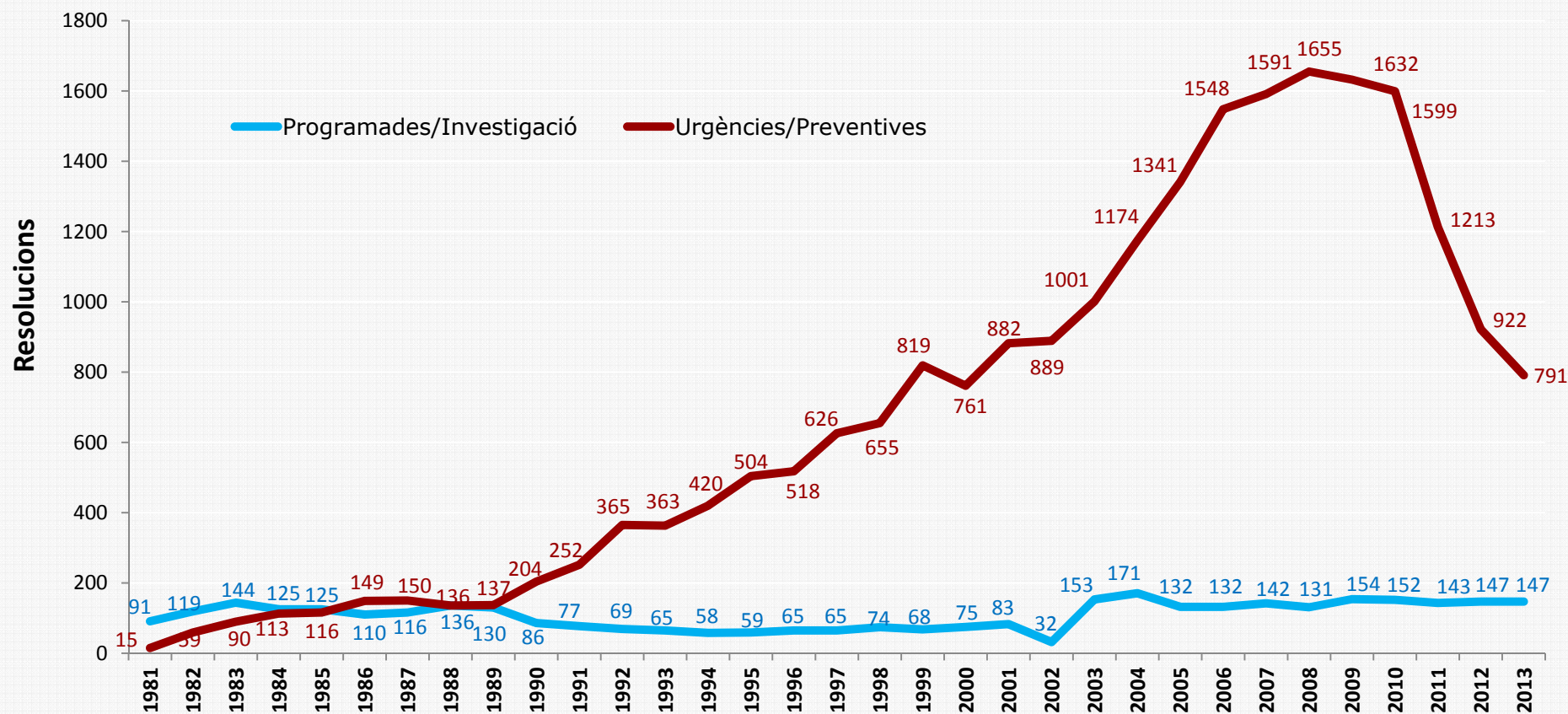
Els jaciments intervinguts

- **8.344** jaciments han estat excavats. Per tant disposem d'una reserva (jaciments no excavats o intactes) del 36,9% del total.

Històric de les excavacions

- Les **intervencions de recerca** (en blau) s'han mantingut estables fins enguany, mentre que les **preventives** (vermell) van experimentar un creixement continu, fins l'any 2.009 (1.786 en total). A partir d'aquí han davallat contínuament per l'efecte de la crisi econòmica, afectant bàsicament a la construcció i a les infraestructures.

Protecció legal

- Atès el seu caràcter de **domini públic**, tots els jaciments estan protegits per la llei.
- A més, tenim **258** Béns Culturals d'Interès Nacional.
- **51** EPA (Espais de Protecció Arqueològica).
- **2** conjunts inscrits a la llista de Patrimoni Mundial de la UNESCO:
 - La Tàrraco Romana, que afecta **14** elements arqueològics.
 - L'Art Rupestre Llevantí, que afecta **59** abrics, ubicats essencialment al Sud i Ponent del Principat.

Jaciments visitables

- **181** jaciments estan consolidats i senyalitzats
- **28** tenen un centre de visitants o un museu

Alguns dels 28 jaciments associats a un centre de visitants o a un museu:

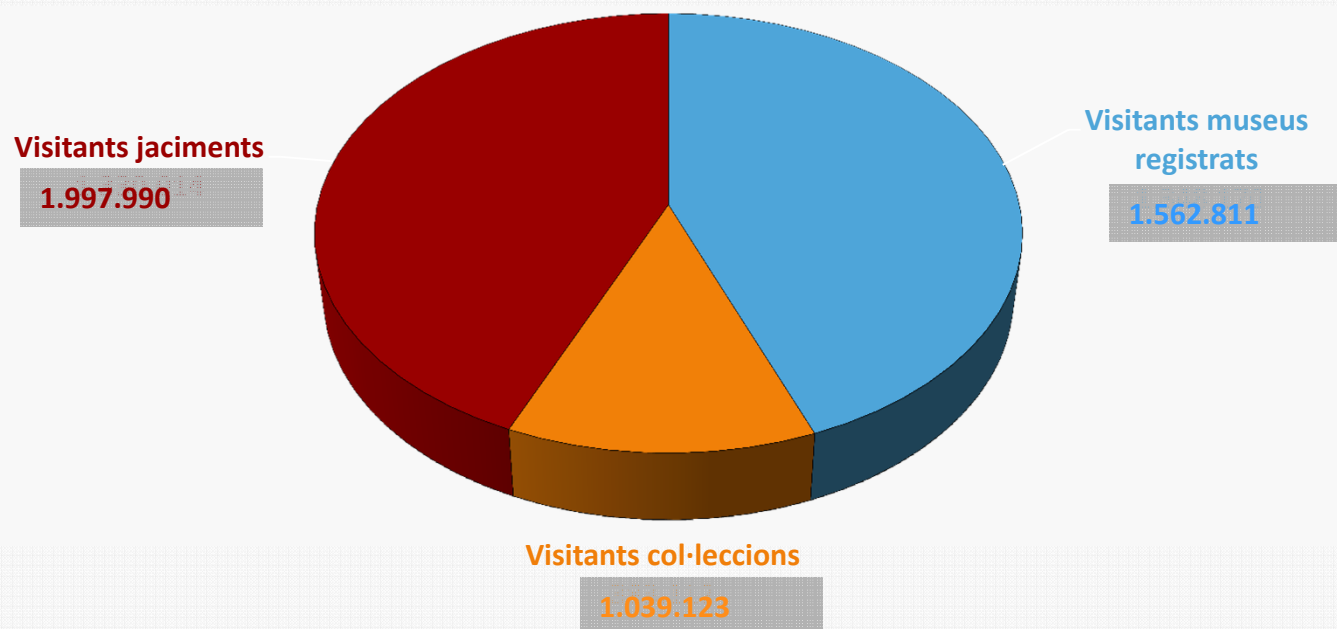
- Coves prehistòriques de Serinyà
- Mines Prehistòriques de Gavà
- Coves del Toll
- Cova de la Font Major (L'Espluga de Francolí)
- Poblat ibèric Els Vilars (Arbeca)
- Poblat ibèric d'Ullastret.
- Ciutadella Ibèrica de Calafell
- Ciutadella de Roses
- Empúries
- Ciutat romana de *Baetulo*
- Ciutat romana de *Barcino*
- Ciutat romana de *Tarraco*
- Ciutat romana d'*Iesso*, (Guissona)
- Vil·la romana de Torre Llauder (Mataró)
- Necròpolis Paleocristiana de Taragona
- El Born (Barcelona)

Ús social de l'Arqueologia i Paleontologia: Els visitants

Dades 2013

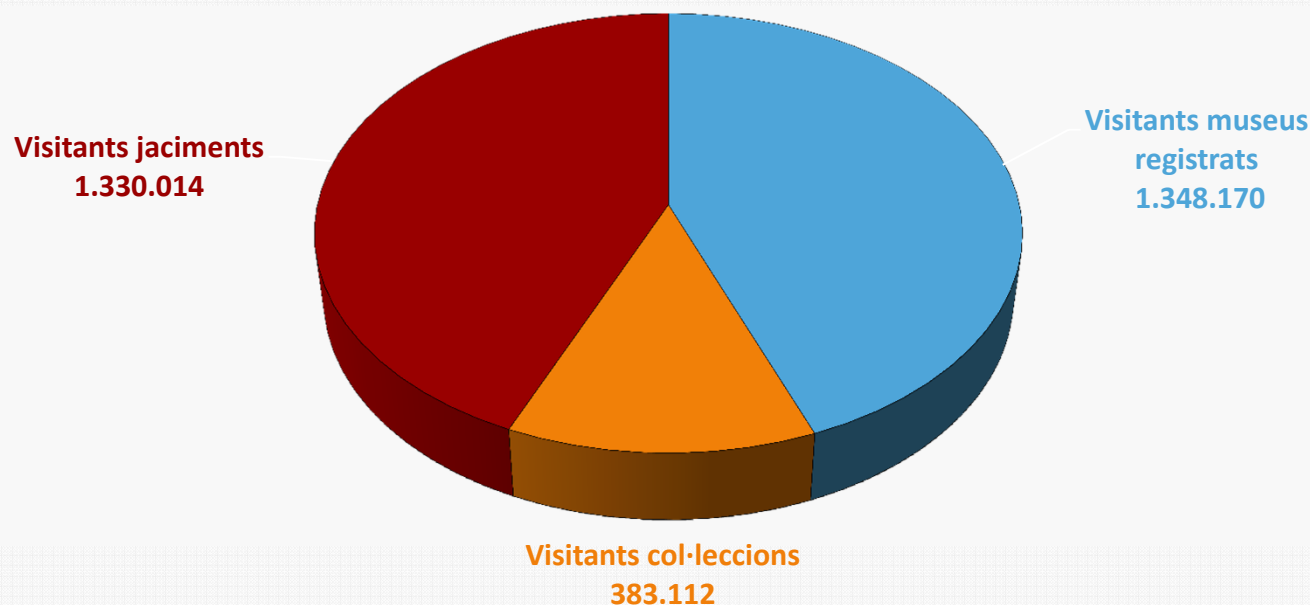
- 1.997.990 persones van visitar els jaciments.
- 1.562.811 persones van visitar museus registrats amb arqueologia.
- 1.039.123 persones van visitar col·leccions amb arqueologia.
- **En total 4.599.924 visitants (1.538.628 més que l'any 2012)**

Ús social de l'Arqueologia i Paleontologia: Els visitants

Dades 2012

- 1.330.014 persones van visitar els jaciments.
- 1.348.170 persones van visitar museus registrats amb arqueologia.
- 383.112 persones van visitar col·leccions amb arqueologia.
- **En total 3.061.296 visitants**

Jaciments museïtzats més visitats (2013)

- Ciutat Romana de Tarraco (647.862)
- Ciutat Romana de Barcino (543.565)
- El Born Centre Cultural (300.086)
- Ciutat Grega i Romana d'Empúries (142.768)
- Ciutat Romana de Baetulo (55.813)
- Cova de la Font Major de l'Espluga de Francolí (47.620)
- Ciutadella de Roses (41.793)
- Conjunt Arqueològic d'Ullastret (28.887)
- Mines Prehistòriques de Gavà (26.250)
- Egara-Conjunt Episcopal (20.909)
- Coves del Toll de Moià (16.364)

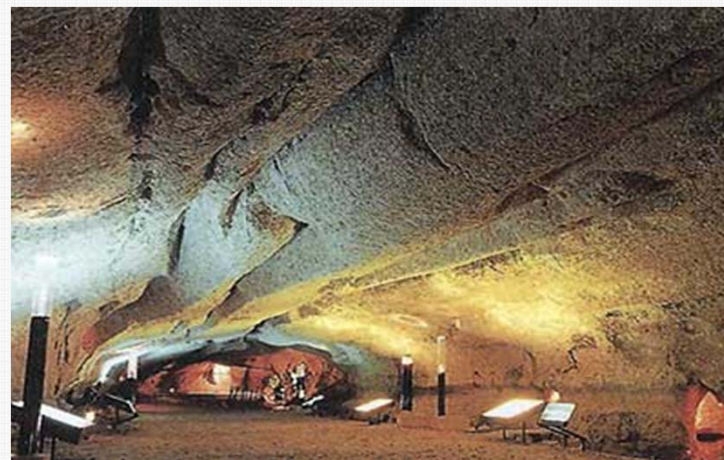
Tàrraco. Circ Romà a Tarragona

Bàrcino a Barcelona

Empúries a l'Escala

Cova de la Font Major a l'Espluga de Francolí

Baetulo a Badalona

Ciutadella de Roses

Mines de Gavà

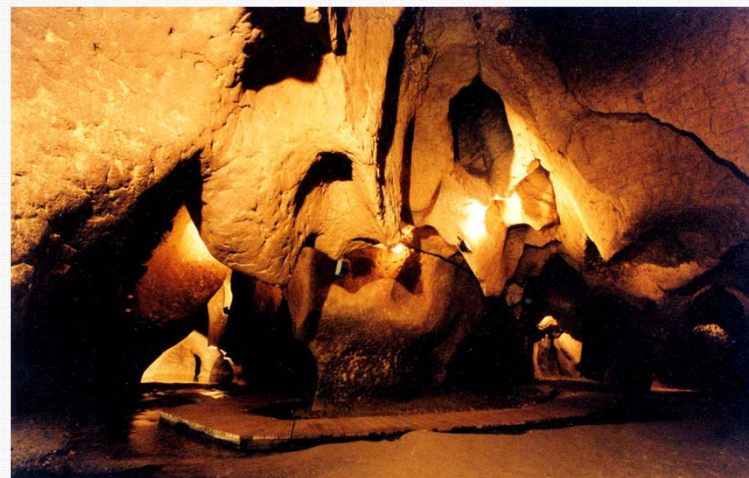

Poblament ibèric d'Ullastret

El Born Centre Cultural

Cova del Toll a Moià

Egara Conjunt Episcopal

55 Museus registrats amb col·leccions d'arqueologia o paleontologia. Relació dels 10 més visitats (2013)

- Museu d'Història de Girona (232.727)
- Museu d'Història de Catalunya (185.397)
- Museu de Montserrat (167.841)
- Museu d'Arqueologia de Catalunya (105.947)
- Museu Nacional d'Arqueologia de Tarragona (85.043)
- Museu Diocesà de Tarragona (74.289)
- Museu d'Història de la Ciutat de Sant Feliu de Guíxols (41.761)
- El Cau de la Costa Brava-Museu de la Pesca de Palamós (36.796)
- Museu d'Història de l'Hospitalet de Llobregat (29.361)
- Museu Comarcal de la Gavà (29.333)

Museu d'Història de Catalunya

Museu Nacional Arqueològic de Tarragona

Museu de Montserrat

45 Col·leccions amb patrimoni arqueològic i paleontològic. Relació de les 5 més visitades (2013)

- Museu d'Història de Tarragona (649.483)
- Museu Egipci de Barcelona (250.036)
- Exposició de la Catedral de Santa Maria de Tortosa (25.226)
- Museu de Sant Boi de Llobregat (14.628)
- Museu Arxiu de Vilassar de Dalt (11.164)

Museu Egipci

Museu de la vila de Peralada

Museus de l'ArqueoXarxa

L'ArqueoXarxa és el conjunt de museus vinculats al Museu d'Arqueologia de Catalunya, que és un dels **4 museus nacionals** del país.

- Museu d'Arqueologia de Catalunya (capçalera)
 - MAC-Barcelona
 - MAC-Empúries
 - MAC-Girona
 - MAC-Olèrdola
 - MAC-Ullastret
- Museu Arqueològic de Banyoles
- Museu Comarcal de l'Urgell de Tàrrrega
- Museu d'Arqueologia Salvador Vilaseca de Reus
- Museu de Badalona
- Museu de Gavà
- Museu de la Noguera de Balaguer
- Museu Nacional d'Arqueologia de Tarragona
 - Museu i Necròpolis Paleocristiana

Museu d'Arqueologia de Catalunya. Barcelona

Museu Salvador Vilaseca de Reus

Museu de la Noguera de Balaguer

Museu Comarcal de l'Urgell de Tàrraga

La recerca a Catalunya

- 30 grups consolidats de recerca
- 12 missions de recerca a l'estranger (2012)
- 4 instituts de recerca:
 - Institut Català de Paleontologia
 - Institut de Paleoecologia Humana i Evolució Social
 - Institut Català d'Arqueologia Clàssica
 - Institut Milà i Fontanals del CSIC

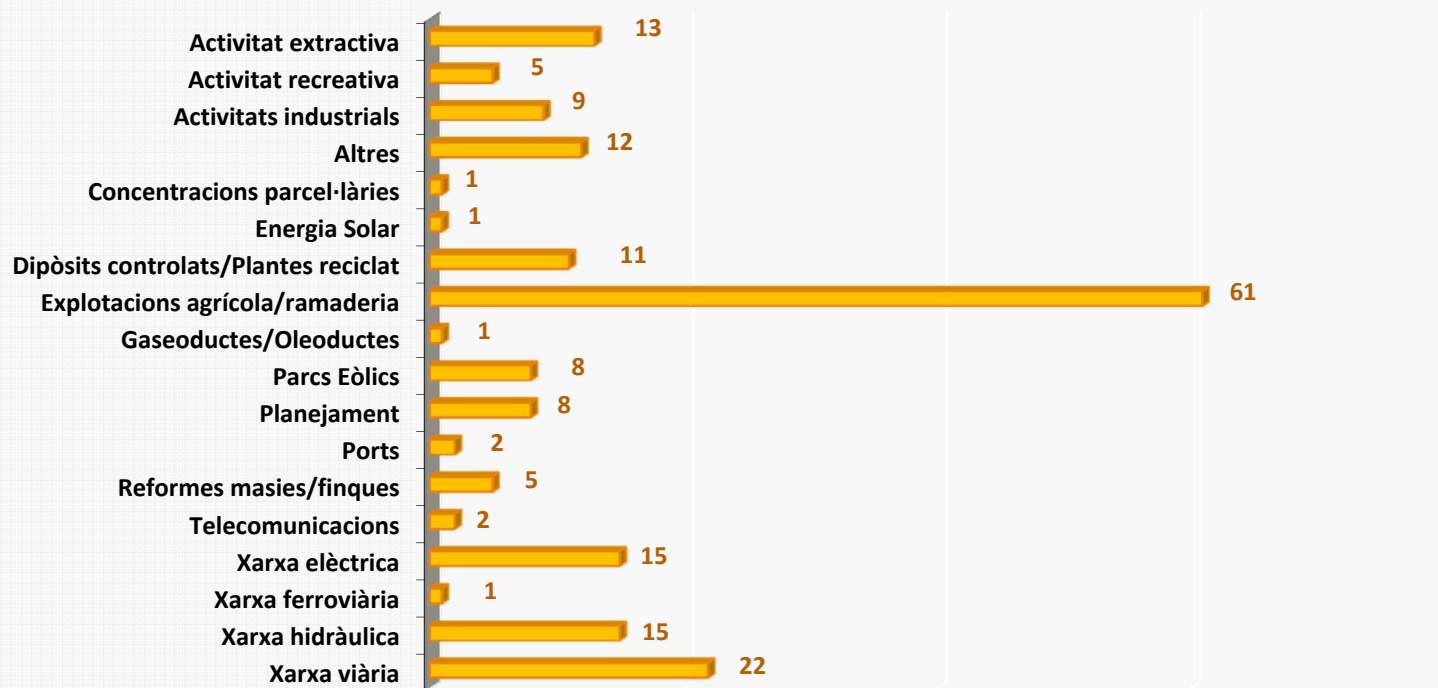
La formació

- El sistema universitari català ofereix la següent formació específica en **arqueologia i paleontologia**:
 - **2** graus d'arqueologia
 - **14** màsters i postgraus
 - **14** programes de doctorat

Informes sobre les activitats econòmiques (2013)

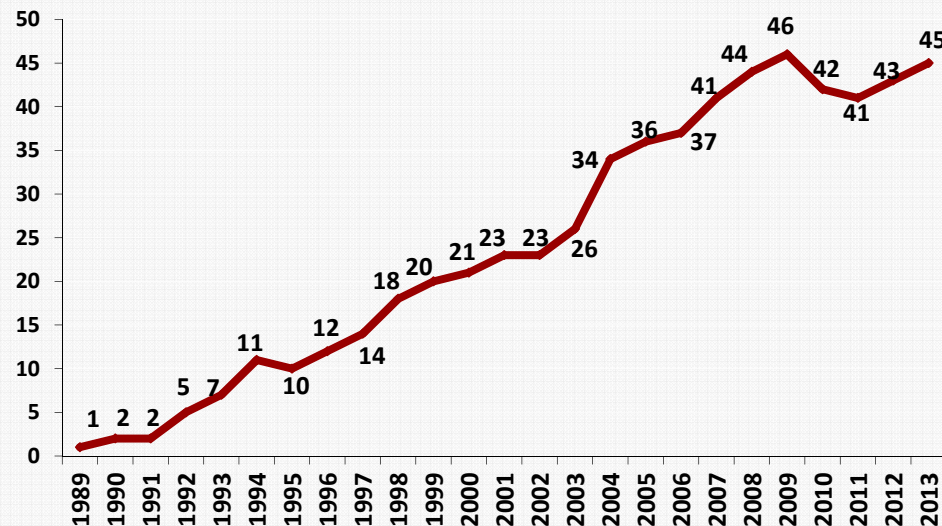
- S'han informat **192 estudis d'impacte ambiental** que afecten diverses activitats econòmiques del país.
- S'han informat 286 planejaments urbanístics.
- S'han informat 371 actuacions sobre sòl no urbanitzable.

Les empreses d'arqueologia i paleontologia

- **45 empreses** dedicades a l'arqueologia i paleontologia
- **129 autònoms**, dedicats bàsicament a la direcció d'excavacions preventives i d'urgència i a estudis especialitzats (paleobotànica, arqueozoologia...)

Empreses d'Arqueologia i paleontologia 1989-2013

Les troballes més rellevants del 2013

Localitzat sencer un esquelet de dinosaure d'uns 65 M d'anys (Cretaci Superior). Coll de Nargó (Alt Urgell)

Institut Català de Paleontologia Miquel Crusafont –ICP

A prop del fòssil s'hi ha trobat gran quantitat de **postes d'ous de dinosaure i closques**, la qual cosa fa pensar que podria tractar-se d'una cria de dinosaure o d'algun depredador que s'alimentava d'aquestes cries.

Aquest descobriment té gran importància ja que és la primera vegada que apareix un esquelet tan complet.

Bifaços i evidències d'indústria lítica d'uns 200.000 anys (Paleolític inferior). Cova de les Llenes (Erinyà, Conca de Dalt, Pallars J.)

Institut Català de Paleoecologia Humana i Evolució Social-IPHES

S'han descobert eines de pedra com bifaços, nuclis o ascles confeccionades **fa uns 200.000 anys**.

També s'hi han identificat restes de fauna quaternària com óssos i lleons de les cavernes, hienes o rinoceronts.

Això demostra que l'ocupació humana al Pirineu és molt més antiga del que fins ara es pensava.

Trobada d'unes restes d'un nou mamut d'1 M d'anys (Plistocé). Jaciment de La Boella, La Canonja (Tarragonès)

Institut Català de Paleoecologia Humana i Evolució Social-IPHES

S'han trobat **restes d'un mamut meridional**, de cèrvids, cavalls, hipopòtams i d'una hiena de 200.000 anys d'antiguitat associats a restes de pedra tallada i eines fabricades amb sílex per humans.

Crani d'un cèrvid d'uns 90.000 anys (Paleolític Mitjà). Cova del Rinoceront, Castelldefels (Baix Llobregat)

Grup de Recerca del Quaternari - Universitat de Barcelona-UB

Algunes **restes lítiques de sílex** evidencien la presència humana en el jaciment durant el Paleolític mitjà per part dels Neanderthals.

L'animal, anomenat *Haploidoceros mediterraneus*, pertany a la família del cérvol actual.

Fins ara, els únics exemplars d'aquest animal que es coneixien havien aparegut en dos jaciments del sud-est de França.

4 esquelets humans de fa uns 6.400 anys (Neolític inicial), Cova de Can Sadurní, Begues (Baix Llobregat)

Centre d'Investigacions de la Prehistòria i l'Arqueologia del Garraf-CIPAG-Universitat de Barcelona-UB

Els **cossos** s'haurien dipositat al terra sobre el costat dret, en posició fetal, alineats i seguint el contorn de la paret nord de la cova.

La posició tan plegada que presenten els esquelets fa pensar que els cadàvers devien ser lligats amb cordes i vestits amb alguna mena de mortalla que ha permès conservar la postura original.

Fossat defensiu del segle VI aC del Poblament Ibèric del Puig de Sant Andreu (Ullastret)

Museu d'Arqueologia de Catalunya- MAC-Ullastret

El fossat estructuralment té un perfil en U, amb una escarpa i contraescarpa molt pronunciats, i transcorre paral·lel a la muralla occidental a una distància de prop de 10 metres.

L'*oppidum* del Puig de Sant Andreu és la fortificació **més complexa i avançada de la cultura ibèrica** i la recent troballa confirma la rellevància de tot el conjunt en el seu context històric.

Muralla, talús i fossat corresponents a l'antic nucli protohistòric del Sikarra, Els Prats del Rei (Anoia)

Universitat de Lleida

Estem davant dels indicis arqueològics d'un **nucli ibèric fortificat** que remuntaria els seus orígens al segle VI aC.

Troballa d'un anell d'or de l'època romana, a l'antic poblat ibèric (s. IV – II aC) de Puig de Sitges (Garraf)

Consorci del patrimoni de Sitges- Museus de Sitges

Les excavacions realitzades han posat al descobert un **tram de muralla i murs de cases del poblat ibèric**.

La troballa d'un anell d'or és un fet excepcional. El seu estat de conservació és molt bo, té un diàmetre d'1 centímetre, pesa 4,1 grams i es pot datar per paral·lels tipològics a la segona meitat del **segle I dC** o bé en el segle II dC.

Localitzat un signaculum (segell) de bronze amb inscripció (s. I-III dC), Pla de l'Horta (Sarrià de Ter, Gironès)

Universitat de Girona

Les darreres excavacions han permès, a més, començar a obtenir dades de la **vessant industrial de la vil·la** amb la descoberta de dues grans premses i diversos espais industrials, en funcionament fins l'època baix-imperial.

La troballa d'aquest segell denota l'entitat de la vil·la.

Vil·la romana del Pont del Treball (Barcelona)

CODEX Arqueologia i Patrimoni SCCL

Dins la vil·la romana del Pont del Treball s'han localitzat **dependències de treball** relacionades amb el processament i l'elaboració de vi.

Destaca un gran àmbit de premsat.

Localització del traçat d'una via romana (antequem s. V-VI dC), Mercat de Sant Antoni de Barcelona

CODEX Arqueologia i Patrimoni SCCL

En un sondeig efectuat al pati del carrer del Comte Borrell s'ha trobat un **tram de calçada o via romana** així com dos murs que es relacionen amb aquesta.

Trobats un absis i una cripta del segle VI dC, Basílica dels Sants Màrtirs Just i Pastor (Barcelona)

Museu d'Història de Barcelona-MUHBA

Localitzats al subsòl de la basílica gòtica dels Sants Màrtirs Just i Pastor de Barcelona un **absis soterrat**, que conserva al seu interior una cripta funerària.

Es confirma la hipòtesi de la convivència de cristians i visigots arrians establerts a Barcelona el 415 dC.

La documentació escrita constata una dualitat de culte arrià i catòlic. Dos nuclis episcopals amb dos bisbes, situats un sota la catedral actual i, possiblement, un altre sota la Basílica de Sant Just.

Trobada de restes de la muralla, fossat, escarpa i contraescarpa del baluard de Sant Antoni (s. XVI),
Mercat de Sant Antoni de Barcelona

CODEX Arqueologia i Patrimoni SCCL

Els treballs arqueològics duts a terme han permès documentar part del **baluard de Sant Antoni** i el seu sistema defensiu, com seria el fossat, la contraescarpa i el seu camí cobert.

Hem de ressaltar el projecte arquitectònic, un exemple de bona arquitectura que harmonitza les troballes arqueològiques i l'edifici del futur mercat.

Les museïtzacions més rellevants del 2013

Necròpolis Paleocristiana de Tarragona

Enguany el Departament de Cultura ha fet les actuacions necessàries per reobrir-la al públic.

S'han restaurat i consolidat les tombes i altres restes i s'ha fet una museïtzació basada en el **tractament diferenciat de paviments**. És la principal necròpolis del període.

La Pedrera del Mèdol, Tarragona

S'ha fet una neteja de l'espai, s'ha senyalitzat i s'han creat uns miradors des de la part alta. L'actuació l'ha dut a terme Abertis.

És la principal pedrera de l'antiga Tàrraco, capital de província de l'Imperi romà.

Seró Espai Transmissor, Artesa de Segre

Acull una troballa molt interessant , feta durant les obres del canal Segarra-Garrigues, que es va reaprofitar per fer un dolmen, però que abans formava part d'unes esteles-menhir amb representació antropomòrfica. La més llarga, si es remuntés, faria 7 m.

Interessant síntesi entre museografia i arquitectura que s'ha fet mereixedora del **premi FAD**.

El Born Centre Cultural (Barcelona)

Probablement de les millors museografies fetes a Catalunya en els darrers temps, que té com a motiu principal aquest sector de la ciutat de Barcelona, anorreat per les tropes borbòniques després de la caiguda de la derrota del 1714.

**2014. Objectius.
Implementació del Pla de Recerca**

2014. Objectius. Implementació del Pla de Recerca

Objectius estratègics

- Convergir cap al Model Català de Recerca.
- Consolidar el procés de professionalització quant a recerca en arqueologia i paleontologia.
- Fer que els projectes de recerca facin referència a temes de difusió, socialització del coneixement i divulgació científica.
- Garantir la protecció i la conservació dels jaciments arqueològics i paleontològics excavats.

2014. Objectius. Implementació del Pla de Recerca

Ara

La petició de l'actuació de recerca l'ha de formular un **Equip de Recerca**, encapçalat per un Investigador Principal (IP). Aquest equip ha d'estar relacionat amb un Agent de Recerca.

Abans

La **intervenció de recerca** la pot sol·licitar qualsevol persona o entitat que acrediti:

- a) Que la intervenció forma part d'un projecte d'investigació i que aquest és avalat per una institució científica o per un museu.
- b) Que disposa dels mitjans econòmics, personals, tècnics i d'infraestructura necessaris per realitzar la intervenció i per tractar les restes que es puguin trobar.

2014. Objectius. Implementació del Pla de Recerca

Ara

- El projecte d'investigació incorpora una definició més acurada i detallada, en sintonia amb els requeriments del **Model Català de Recerca** del nostre Govern.
- Els projectes tindran: la descripció científica, les característiques de l'equip investigador, la identificació de la infraestructura necessària, l'adequació als objectius del Pla de Recerca i les accions vinculades als criteris patrimonials.

Abans

Projecte d'investigació ha d'aportar:

- Informe amb la descripció i situació exacta del lloc, amb coordenades geogràfiques i representació sobre cartografia.
- Programa detallat dels treballs a realitzar.

2014. Objectius. Implementació del Pla de Recerca

Ara

- El **currículum** de l'Investigador Principal (IP) i la resta de l'equip.
- S'aproven i es subvencionen **projectes**.
- Els **jaciments i materials provinents de l'arqueologia preventiva** i de jaciments inèdits s'incorporen als projectes de recerca.

Abans

- **Currículum** de la direcció.
- S'aproven i es subvencionen **intervencions arqueològiques**.

2014. Objectius. Implementació del Pla de Recerca

Ara

- Els projectes els avaluarà l'**AGAUR** i la **comissió de Recerca**: L'**AGAUR** valorarà la **suficiència científica**. Els projectes que no superin la nota de tall quedaran automàticament descartats.
- La **Comissió de Recerca** valorarà els **criteris patrimonials**.
- La nota final s'aportarà a l'**OSIC** per determinar la quantia de la subvenció.

Abans

- Com s'avaluava: cal informe **Servei d'Arqueologia i Paleontologia** i de la **Comissió Assessora d'Arqueologia**.

2014. Objectius. Implementació del Pla de Recerca

Ara

- S'haurà de definir l'**estratègia de futur** dels jaciments excavats (rebliment, consolidació, museïtzació).
- S'incorporen **criteris patrimonials** com l'equilibri territorial i cronològic, la socialització del coneixement.
- Importància innovació i TIC
- **Pla de difusió social** i de **publicació científica** dels resultats.

Abans

- **Programa** de consolidació, conservació o tractament de les restes.

2014. Objectius. Reforma normativa

- Modificació decret 78/2002, de 5 de març del Reglament de protecció del patrimoni Arqueològic i Paleontològic
- Creació d'una ordre per la qual s'estableixen les normes que regularan el contingut i la normativa sobre les memòries d'intervencions arqueològiques i paleontològiques
- Creació d'una ordre per la qual s'estableixen les normes que regularan el dipòsit definitiu del material de les intervencions arqueològiques i paleontològiques
- Resolució de sol·licitud de permissos d'intervenció

2014. Objectius. Pla d'Actuacions en Jaciments Arqueològics i Paleontològics

Elaboració conjuntament amb l'Agència Catalana de Patrimoni d'un Pla d'Actuacions

- Posada a punt d'una sèrie de jaciments que reafermin el relat històric de país que elabora l'ACPC
- Garantia d'obertura al públic
- Jaciments més notables de cada període

2014. Objectius. Protecció legal

PER DECLARAR BCIN Zona Arqueològica (**8 declaracions**):

- Edifici octagonal romà de Can Ferrerons (Premià de Mar, Maresme)
- Teatre romà, les termes públiques i l'àrea monumental annexa (Tarragona, Tarragonès)
- Conjunt d'Ullastret (Ullastret, Serra de Daró i Fontanilles, Baix Empordà)
- Aqüeducte romà de Sant Pere de Riu (Tordera) i Can Cua (Pineda de Mar)
- Dolmen de la Roca d'en Toni (Vilassar de Dalt, Maresme)
- Jaciment ibèric del Fondo d'en Roig (Cunit, Baix Penedès)
- Jaciments de Fumanya nord, Fumanya sud, Mina Esquirol, Cingles del Boixader i Mina Tumí (Fígols i Vallcebre, Berguedà)
- Jaciments de vertebrats de la Noguera, que inclou els jaciments de la Mata de Viudà (Àger), de l'Espinau (Àger-les Avellanes-Santa Linya), de la Massana, Masia de Marull i Carretera del Doll (Camarasa), Peralba (Vilanova de Meià) i de la Vall d'Ariet (Artesa de Segre).

2014. Objectius. Protecció legal

JA INCOAT :

- Zona Paleontològica dels Jaciments dels Nerets (Vilamitjana-1) i Suterranya, Pallars Jussà

PER INCOAR (8 incoacions):

- El Camp dels Ninots, Caldes de Malavella, la Selva
- La Via del Capsacosta, tram de Sant Pau vell al pas de Traginers, Sant Pau de Segúries, Ripollès-la Vall de Bianya, la Garrotxa
- Vil·la de l'Espelt Òdena, Anoia
- Roca dels Bous, Camarasa, Noguera
- Dinosauris de Coll de Nargó, Alt Urgell
- Ciutat romana d'Aeso, Isona, Pallars Jussà
- Vil·la romana dels Ametllers, Tossa de Mar, la Selva

2014. Alguns jaciments declarats o incoats BCIN

Incites de Fumanya, Fígols i Vallcebre (Berguedà)

Conjunt Arqueològic d'Ullastret (Baix Empordà)

Dolmen de la Roca d'en Toni, Vilassar de Dalt (Maresme)

2014. Alguns jaciments declarats o incoats BCIN

Edifici octogonal romà de Can Farrerons, Premià de Mar (Maresme)

Aqüeducte romà de Sant Pere de Riu (Tordera) i Can Cua, Pineda de Mar (Maresme)

2014. Objectius actuacions en jaciments

- Muralla andalusina del Pla d'Almatà (Balaguer, Noguera)
- Basílica Paleocristiana de Bovalar (Serós, Segrià)
- Muralla del poblat de l'Esquerda (Masies de Roda, Osona)
- Tancament vil·la romana Llorís (Isona i Conca Dellà, Pallars Jussà)
- Projecte Muralla Puig de Sant Andreu (Ullastret, Baix Empordà)
- Projecte Tarraco (Tarragona, Tarragonès)
- Pintures rupestres Roc de Rumbau (Peramola, Alt Urgell)
- Gravats rupestres de Mas de n'Olives (Ponts, Noguera)

2014. Algunes actuacions previstes en pintures i gravats rupestres

Pintures del Roc del Rumbau a Peramola (Alt Urgell)

Gravats del Mas de n'Olives, a Ponts (Noguera)

2014. Algunes actuacions previstes

Muralla del Poblat de L'Esquerdà (Masies de Rodà, Osona)

Basílica Paleocristiana del Bovalar (Seròs, Segrià)

Teatre Romà de Tarraco (Tarragona, Tarragonès)

2014. Dipòsits de materials arqueològics i paleontològics

- El dipòsit de materials provinents d'intervencions es realitza en un museu registrat o en els magatzems de la Direcció General d'Arxius, Biblioteques, Museus i Patrimoni i Serveis d'Atenció als Museus.
- El gran nombre d'intervencions arqueològiques i paleontològiques ha produït una gran quantitat de materials pendents del dipòsit definitiu.
- El Departament de Cultura **està acondicionant un magatzem** per a materials arqueològics i paleontològics de 8.000 m2 a Cervera (Segarra).

Generalitat de Catalunya **Departament de Cultura**

